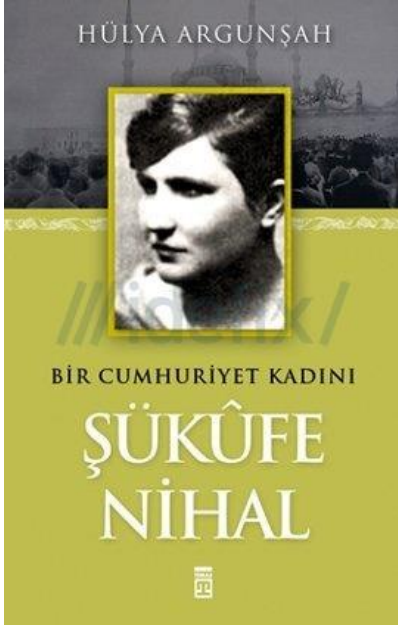

Hülya Argunşah (2011). *Bir Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal*. İstanbul: Timaş Yayınları, 407 s., ISBN: 978-605-114-687-4.

S. Dilek YALÇIN ÇELİK

Prof.Dr. Hülya Argunşah'ın *Bir Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal* adlı kitabı, 2011 yılında Timaş Yayınları tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır. Toplam 407 sayfadan oluşmaktadır. Kitap, ilk olarak 2002 tarihinde, Akçağ Yayınları arasında ilk baskısını yapmış, Timaş Yayınları bu kez *Bir Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal*'in tekrar ikinci basımını gerçekleştirmiştir.

Prof.Dr. Hülya Argunşah son dönemde kadın yazarlar ve kadın edebiyatı üzerine çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Yazarın bu alanda yaptığı *Bir Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal* adlı kitabı dışında, Türk edebiyatının ilk kadın yazarı olan Fatma Aliye Hanım'ın¹ tüm eserlerini akademisyen bir grupla külliyat olarak edebiyatımıza kazandırdığı bilinmektedir.

Bir Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal adlı çalışma, “Ön söz”, “Şükûfe Nihal'in Hayatı”, “Şükûfe Nihal'in Şiiri”, “Birinci Şiir Devresi: Ferdî Romantizm”, “İkinci Şiir Devresi: Millî Romantizmden Sosyal Realizme Geçiş”, “Üçüncü Şiir Devresi: Ferdî Romantizm”, “Şiirlerde Şekil Özellikleri”, “Şükûfe Nihal'in Hikâye ve Romanları”, “Şükûfe Nihal'in Seyahat Kitapları”, “Son söz”, “Kaynakça” ve “Dizin” ana başlıklarından oluşmaktadır. Her ana başlık altında, Şükûfe Nihal'in hayatı ve sanatı hakkında detaylı bilgileri içeren, konuyu açıklayan ve örneklendiren alt başlıklar bulunmaktadır.

Prof.Dr. Hülya Argunşah, kitabının *Ön söz* kısmında, monografi çalışmasının genel planı, çerçevesi ve sınırları hakkında bilgi vermektedir. İkinci baskı için yazılan ön sözde ise kitabın ilk olarak yayımlandığı 2002 tarihinden 2011 yılına gelene kadar geçen süreç içerisinde Şükûfe Nihal hakkında gerçekleşen yeni

¹ Kendi çalışmaları şöyle sıralanabilir: *Hayal ve Hakikat, Muhadarat, Nisvan-ı İslam* gibi.

bilgilerin kısa bir değerlendirmesi yapılmaktadır. Bu süreç içerisinde Şükûfe Nihal üzerine yeni yayınlar çıkmış, yazarın eserleri külliyyat² hâlinde basılmıştır.

Şükûfe Nihal ilk üniversite mezunu kadınlarımız arasında yer almaktadır. Sultanahmet Mitingi'nin hatibidir. II. Meşrutiyet Sonrası ve Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarındaki kadın hareketlerinin önde gelen simalarındandır. Roman, hikâye, şiir ve gezi yazıları yazmıştır. Tüm bu özellikleri ile döneminin ses getiren yazarlarından biridir. Hâl böyle iken zaman içerisinde, daha yaşarken edebiyat dünyasından fiilen uzaklaşmış, hatta unutulmaya başlamıştır. Türk edebiyatı ve kültür hayatının yakın zamanlarda aramızdan ayrılmış bir siması olmakla birlikte yukarıdaki nedenlerden ötürü özel yaşamı hakkında bilgiler sınırlıdır ve eserleri hakkında daha incelenmesi, araştırılması gereken kimi kısımlar bulunmaktadır. Şükûfe Nihal'in, bugünün okuru için biraz müphem ve gizemli bir yan taşıdığı, eserlerinin yenilerde tekrar değerlendirmeye alındığı dikkati çeker. İkinci basım için yazılan ön sözde, Prof.Dr. Hülya Argunşah, bu gizemli kadın yazarın bilinmezlerini aralama isteği ile yapılan uğraşlardan, kitabın ikinci baskısına kadar geçen süreç içerisinde elde edilen yeni bilgi ve yazılardan söz etmektedir.

Şükûfe Nihal'in Hayatı başlığını taşıyan bölüm, kitabın neredeyse üçte birlik dilimini oluşturmaktadır. Yazar burada, Şükûfe Nihal'in ailesi ve ilk gençlik yıllarını, öğrenim hayatını, üniversiteden mezun ilk kadın olmasını, aşkları ve evliliklerini, çeşitli kaynaklara dayanarak yakınlarının verdikleri bilgilerle pekiştirerek anlatır. Yine bu bölümde Şükûfe Nihal'in Kurtuluş Savaşı içerisindeki konumunu verilirken, kadın hareketlerine katılması ve yazarlık macerası üzerinde de durulmaktadır. Hareketli ve renkli bir yaşamı olan Şükûfe Nihal'in son yılları sıkıntılı geçmiştir. 66 yaşında bir kaza geçiren ve bir ayağının sakatlanması ile birlikte geçen zaman içerisinde yazar, hem psikolojik hem de fizyolojik nedenlerden ötürü dışarı çıkamaz hâle gelmiş, ardından da yatağa bağlı bir hayat sürmüştür. Yalnız ve kırgın bir şekilde de ölmüştür. Şükûfe Nihal hakkında bulunabilmiş hemen tüm bilgilerin harmanlandığı bu bölümde, yer yer görsel malzeme de kullanılmış, sanatçının fotoğraflarına yer verilmiştir.

Şükûfe Nihal'in Şiiri başlıklı bölümde Şükûfe Nihal'in şair kimliği üzerinde durulmaktadır. Şükûfe Nihal her ne kadar hikâye, roman ve gezi yazısı yazmış olsa da Türk edebiyatında şair kimliği ile ön plana çıkmaktadır. Prof.Dr. Hülya Argunşah, şiirleri sınıflandırırken, tematik bir çalışma yapmış, sonuçta da

² Kitap Yayınevi içerisinde Mor Kitaplık, Kadın eserleri üzerine bir proje hazırlamıştır. Bu proje kapsamında Mor Kitaplık Kadın Eserleri ve Tarih Dizisinin ikinci yazarı Şükûfe Nihal olmuştur. Yazarın eserleri beş ciltlik bir külliyyat (1. Cilt: Şiirler, 2 ve 3. Cilt: Romanlar, 4. Cilt: Hikâyeler, Measureler, Gezi, 5. Cilt: Yazılar [1909-1973]) olarak burada yer almıştır. Bu dizinin editörlüğünü Yaprak Zihnioglu yapmıştır.

Şükûfe Nihal'in şair kimliği konusunda üç evre olabileceğini ortaya çıkartmıştır: “1. Birinci şiir devresi: Ferdî Romantizm, 2. İkinci şiir devresi: Millî romantizmden sosyal realizme geçiş, 3. Üçüncü şiir devresi: Ferdî romantizm” (Argunşah, 2011, s. 107). Dönemler içerisinde tematik açıdan yapılan bu sınıflamanın mutlak bir tanımlama getiremeyeceği, şairin dönemler içerisinde ama konu olarak bunların dışında yer alan şiirlerinin olduğu burada ayrıca vurgulanmıştır.

Birinci Şiir Devresi: Ferdî Romantizm başlıklı bölümde, sanatçının birinci şiir dönemi tarihsel olarak 1913-1918 yılları arasındaki evre olarak tanımlandıktan sonra bu evrenin şiirleri üç alt başlık içerisinde tanımlanmıştır. “1. Ferdî konulu şiirler; 2. Tabiatla ilgili şiirler, 3. Sosyal muhtevalı şiirler” (Argunşah, 2011, s. 112). Şükûfe Nihal'in şiirindeki bu evre daha çok Servet-i Fünûn şiirinden izler taşımaktadır. “Aşırı hislilik, tabiatla romantik imajlar yakalama, beniyile tabiatın değişik hâlleri arasında yakınlıklar kurma, tabiatla değişik ruh hâlleri arama bu şiir devresinin özelliğidir” (Argunşah, 2011, ss. 108-109).

İkinci Şiir Devresi: Millî Romantizmden Sosyal Realizme Geçiş dönemi, 1918 yılından itibaren yazdığı şiirlerle başlamaktadır. Milli Mücadele dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yılları bu devrenin içerisinde yer alır. Bu dönem içerisinde şairin üç şiir kitabı yayımlanır. Bunlar: *Hazan Rüzgârları* (1927), *Gayya* (1930) ve *Şile Yolları* (1935). Şükûfe Nihal'in bu dönem yazdığı şiirlerdeki en önemli değişiklik biçim açısından yaşanmıştır. Şair, aruz veznini bırakarak dönemin eğilimleri paralelinde hece veznini kullanmaya başlamıştır. İçerik açısından şiirlere yaklaşıldığında, ağırlıklı olarak romantik bir duyuş tarzıyla memleket şiirlerinin kaleme alındığı görülmektedir. Anadolu sosyal gerçekçi bir bakışla tasvir edilmektedir. Argunşah, bu dönem şiirlerini tematik açıdan üç alt başlığa ayırmakta ve her alt başlığı tahlili bir çalışma ile detaylandırmaktadır. Bunlar: “1. Sosyal muhtevalı şiirler, 2. Tabiat şiirleri, 3. Ferdî muhtevalı şiirler” (2011, s. 127).

Üçüncü Şiir Devresi: Ferdî Romantizm başlıklı bölümde, Şükûfe Nihal'in son dönem şiirleri yer almaktadır. Üç şiir kitabı yayımlanmıştır: *Su* (1935), *Sabah Kuşları* (1943), ve *Yerden Göğe*. Şükûfe Nihal bu devre şiirlerinde de sosyal konulara, Anadolu'nun gerçeklerine yer vermekle birlikte ferdî konular da şiirinde ağırlıklı bir yer tutmaktadır. Ayrılık, yalnızlık, yaşamdan şikâyet, ölüm duygusu, hatıralar ve sanat dünyasına sığınma şeklinde kendini belli eden temalar, şairin ruh hâli ve sanatı arasındaki paralelliği de gözler önüne sermektedir.

Şiirlerde Şekil Özellikleri alt başlığı ile Şükûfe Nihal'in şiirleri şekil açısından incelenmiş. Aruz ve hece vezni ile yazılan şiirler bir de bu açıdan değerlendirmeye alınmıştır.

Şükûfe Nihal'in Hikâye ve Romanları başlıklı bölümde, Şükûfe Nihal'in roman ve hikâyeleri tahlil edilmektedir. Yazar bir tanesi tefrika olarak kalmış altı roman kaleme almıştır. Romanlarında biyografik unsurlara, kadın duyarlığına, İstiklal Savaşı ve Anadolu gerçeklerine ağırlıklı olarak yer vermiştir. *Renksiz İstirap* (1926), *Yakut Kayalar* (1931), *Çöl Yıldızı* (1933) ferdi muhtevalı romanlar olma özelliği taşıırken, *Yalnız Dönüyorum* (1938), *Çölde Sabah Oluyor* (1951) ve *Vatanım İçin* (tefrika) sosyal muhtevalı romanlar özelliği taşımaktadır. İçerik özellikleri bir yana bırakılacak olunursa, genel olarak Şükûfe Nihal romanlarının çok başarılı kurgular olduğu söylenememektedir.

Tevekkülün Cezası (1928), yazarın yayımlanmış tek hikâye kitabıdır. Yazar düzyazıda, hikâyeden romana doğru bir değişim süreci yaşamıştır. Prof.Dr. Hülya Argunşah kitabında, yukarıda isimlerini zikrettiğimiz Şükûfe Nihal'in roman ve hikâyelerini tek tek ele alarak tahlil etmiştir.

Şükûfe Nihal'in Seyahat Kitapları adlı Şükûfe Nihal'in gezi yazıları değerlendirilmiştir. Gerek merakı gerekse işi dolayısıyla sık sık yurt içi ve yurt dışı seyahatlere çıkan Şükûfe Nihal yazılarının kimilerini kitaplaştırırken kimilerini de gazete ve dergilerde yayımlamıştır. *Finlandiya* (1932) ve *Domanıç Dağlarının Yolcusu* (1946) kitaplaştırılmış metinlerdir. İlkinde yurt dışı ikincisinde ise yurt içi seyahatlerini kaleme alan yazarın şairane bir üslup kullandığı görülmektedir. İdealist bir aydının yurdu imar etme, daha iyiye ve daha ileriye götürme çabası her iki kitabında da farklı yerler ve örneklerle dile getirilir.

Prof.Dr. Hülya Argunşah, *Bir Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal* adlı kitaba dikkate değer bir *Son söz* yazmıştır. Bu bölümde Şükûfe Nihal'in, hayatındaki nirengi noktaları, şair kimliği ve şiirlerinin tahlili, roman, hikâye ve gezi yazıları üzerinde derinlemesine bir değerlendirme yapılmıştır. Argunşah'a göre dönemin önemli kadın yazarları arasında yer alan Şükûfe Nihal, Türk edebiyatı tarihinde hak ettiği yeri henüz alamamıştır. Oysa Şükûfe Nihal, Türk kadın edebiyatının önemli merhalelerinden birini oluşturmaktadır. Bu dikkat ve algıyla edebiyatsever ve araştırmacılar tarafından tekrar değerlendirilmelidir.

Kitapta yer alan *Kaynakça* ve *Dizin* bölümleri titiz bir çalışmanın ürünüdür.

Bizim bu monografik çalışma ile elde ettiğimiz en önemli bulgu Şükûfe Nihal'i tanımak yolunda olmuştur. Buna göre Şükûfe Nihal, zirve bir şahsiyet değildir. Ancak, yazdıkları ve yaşadıkları göz önüne alınacak olunursa, kendisinin modern Türk edebiyatında önemli yol açıcılardan birisi olduğu söylenebilir. Ord.Prof.Dr. Fuat Köprülü'nün, zirve şahsiyetleri en iyi tanıma biçimlerinden birisinin eteklerindeki değerlerin araştırılmalarıyla gerçekleştirilebileceği yolundaki görüşleri burada hatırlanmalıdır.

Şükûfe Nihal'in kişilik yapısı ve karakteri tipik özellikler barındırmaktadır. Eserleri güçlü ve entelektüel bir Türk kadınından izler taşımaktadır. Şair ve yazardır. Yaşamı boyunca tam anlayamamış, eserleri bir araya getirilememiş, son dönemlerde yazdıklarının belki birçoğu da ilgisizlikten kaydedilemeden kaybolmuştur. Eserleri hakkındaki bilinmezler bir yana Şükûfe Nihal, son demlerini yalnızlık ve hüznün içerisinde geçirmiştir. Ölümünden yaklaşık üç yıl önce Bakırköy Huzurevi'nde çekilen bir fotoğrafında yaşlanmış, hüzünlü gözlerle unutulmuşluğu kabullenmiş bir bakışı vardır. Kim bilir o günlerde ölümünden yaklaşık otuz yıl kadar sonra kendisi ve eserleri hakkında böylesi derinlemesine bir çalışmanın yapılacağını hayal edebilir miydi? Öyle görünüyor ki, hayır!

Şükûfe Nihal'i, Prof.Dr. Hülya Argunşah'ın araştırma konusu olarak seçmesi büyük bir şanstır. Çünkü *Bir Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal* adlı çalışmanın, yapılan okumalar sonucunda gerek malzemenin kullanışı gerek çalışma metodu gerekse tasnif ve tahlil özellikleri açısından örnek bir monografi olduğu söylenebilir. Eldeki sınırlı biyografik malzeme, Sayın Argunşah'ı tam bir dedektif gibi araştırma içerisine itmiş, büyük bir sabır ve dikkatle belgeler bir araya getirilerek değerlendirilmiştir. Eserlerin değerlendirilmesi açısından konuya yaklaşıldığında, zirve şahsiyetler dışında yer alan bir şair ve yazarın metinleri, acemi ellerde harcanıp gitme tehlikesini taşıırken, ancak bu çalışmada olduğu gibi usta bir el, konuyu böylesine derinleştirip, tahlil ederek gün yüzüne layıkıyla çıkartılabılırdi.

